

JŪRINĖ LIETUVA 1900 – 1940. NUO ŽAGRĖS PRIE ŠTURVALO

Parengė:

Lietuvos jūrų muziejaus specialistė:

- Inga Kurtkutė, muziejininkė-educacinių programų koordinatore

Pagrindinė žinutė

Jūra padeda tapti plačių pažiūrų žmogumi.

Anotacija

Šimtmečius lietuviai buvo žemdirbiai: arė žemę, sėjo rugius, augino gyvulius. Apie „jūres“ žinojo tik iš nuogirdų. Pasakojimai apie dolerį kitoje „jūrių“ pusėje viliojo norinčiuosius gyventi geriau. Tad siekdami geresnio gyvenimo lietuviai patraukė link jūros. Nemažai teko paplušėti, kol Lietuva tapo jūrine valstybe. O tu ar žinai, koks buvo kelias jūrinės valstybės link? Kas pasakė, kad „Tauta be jūros neturi ateities“? Ir kas bendro tarp Jūratės, Kastyčio bei trispalvės? Apie tai ir dar daugiau sužinosi peržiūrėjęs Lietuvos jūrų muziejaus sukurtą virtualią parodą.

Virtualios pamokos metu mokiniai susipažins su Lietuvos istoriniu laikotarpiu 1900-1940 m. Išsiaiškins, lietuvių kelią nuo žagrės prie šturvalo. Suvoks jūros svarbą. Pažins pirmuosius jūrinius laivus su Lietuvos trispalve. Bei sužinos ko reikėjo norint tapti tikrais jūrininkais.

Tikslinė grupė

Pamoka papildo 8-9 klasių geografijos ir istorijos programas.

Metodinė medžiaga mokytojui

Pamokos pradžioje mokytojas su mokiniais aiškinasi terminus žagrė ir šturvalas, kuo jie vienas nuo kito skiriasi ir kuo yra panašūs.

- Visi drauge žiūri virtualios parodos „Jūrinė Lietuva 1900 – 1940. Nuo žagrės prie šturvalo” video (3:35 min.)
- Po video peržiūros mokytojas su mokiniais aptaria matytą video.
- Visi drauge:

aiškinasi:

- kodėl taip vėlai lietuviai jūrą atrado?
- su kokiais pavojais jūroje teko susigrumti tautiečiams siekiantiems geresnio gyvenimo užjūryje?

diskutuoja:

- ar tikrai Jono Šliūpo frazė „Tauta be jūros neturi ateities” yra teisinga?

sprendžia klausimus:

- kuris miestas turėjo tapti Lietuvos uostamiesčiu Palanga, Šventoji ar Klaipėda? Kodėl?
- kas bendro tarp Jūratės, Kastyčio ir trispalvės?
- ko reikėjo norint tapti jūrininku?

gilinasi į tuometinę uosto veiklą:

- kokios prekės buvo gabenamos iš Lietuvos, kokiais laivais ir kur.
- Viską išsiaiškinus, mokytojas vaikus suskirsto į dvi grupes ir duoda užduotį, viena grupė turi pagrįsti, kad Lietuva yra jūrinė valstybė, o kita – agrarinė. Tarp grupių turi vykti diskusija-dialogas ir priimtas bendras sutarimas, kokia gi yra ta Lietuva – jūrinė ar vis gi agrarinė.
- Vyksta užsiėmimo aptarimas, grįžtamasis ryšys. Mokytojas su mokiniais kalbasi apie:

JAUSMUS. *Kaip mokinys jautėsi pamokos metu?*

FAKTUS. *Ką mokinys pamatė, išgirdo, pastebėjo pamokos metu?*

ATRADIMUS. *Kokias įgytas patirtis pamokos metu mokinys pritaikys savo kasdieniame gyvenime?*

IR... *Ką jūra reiškia tau?*

Užduotis namuose:

- *Mokiniai kviečiami atlikti tyrimą ir savo artimoje aplinkoje surasti kuo daugiau jūrinių ženklų, kurie atskleistų jų sąsają su jūra. Surinkta informacija pasidalinti su draugais.*

PAPILDOMA MEDŽIAGA

TEKSTAS PANAUDOTAS VIDEO SIUŽETE

Šimtmečius lietuviai buvo žemdirbiai. Arė žemę, sėjo rugius, augino gyvulius. Apie „jūros“ žinojo tik iš nuogirdų. Nedaugelis jas savo akimis buvo matę. Tais laikais Lietuva buvo toli nuo jūros... prie žagrės.

Viskas pasikeitė XIX a. antrojoje pusėje. Rusijos carų valdomoje Lietuvoje skurdas slėgė lietuvių pečius, o pasakojimai apie dolerį kitoje „jūrių“ pusėje viliojo norinčiuosius gyventi geriau. Palikę savo gimtąsias sodybas, tūkstančiai lietuvių išvyko į Ameriką. Kelionės metu jie pamatė didžiausius Europos uostus ir laivus. Plaukdami Amerikos link, išeiviai patyrė gyvenimą jūroje: sirgo jūros liga, su išgąščiu laukė audros pabaigos, o kartais – pasitikdavo mirtį Atlanto vandenyse. Tai buvo pirmoji masinė lietuvių akistata su jūra.

Svarstant nepriklausomos Lietuvos idėją, būsimoji valstybės kūrėjai suvokė jūros svarbą. Dr. Jonas Šliūpas teigė, jog „Tauta be jūros neturi ateities“, o Antanas Smetona jūrą laikė vartais į Vakarų pasaulį. Visų žvilgsniai kryo į Klaipėdą kaip realiausią būsimosios Lietuvos uostamiestį.

Paskelbus nepriklausomybę, šaliai reikėjo tapti jūrine valstybe. Nors Lietuva dar neturėjo savo uosto, įžymūs visuomenės veikėjai pradėjo kurti laivyną. Privačia iniciatyva jie įsteigė Lietuvos garlaivių bendrovę. Netrukus į prancūzų valdomą Klaipėdą įplaukė pirmieji jūriniai laivai su Lietuvos trispalve. Jiems suteikti simboliniai vardai „Jūratė“ ir „Kastytis“.

Prijungus Klaipėdą, reikėjo kurti nacionalinį laivyną. Tam trūko kapitonų, kuriuos jaunai valstybei teko išsiugdyti. Pirmieji jūrininkai teorijos kursus baigė Kauno aukštesniojoje mokykloje, o trejų metų praktiką atliko suomių burlaiviuose „Archibald Russel“ ir „Olivebank“. Taip užaugo pirmoji nepriklausomos Lietuvos kapitonų karta.

Vėliau, nesant galimybių tinkamai rengti jūrininkų Lietuvoje, gavę valstybines stipendijas, studentai mokytis vykdavo į užsienį. Būsimoji jūrininkai studijavo Latvijos, Suomijos, Belgijos ir kitų šalių jūreivystės mokyklose. Praktiką atlikdavo įvairių šalių garlaiviuose ir burlaiviuose, kartais net apiplaukdavo pasaulį.

Prekybos laivyną sukūrė stambiosios valstybinės bendrovės „Maistas“, „Pienocentras“ ir „Lietūkis“. Jos įsigijo pirmuosius krovinius laivus, 1936-aisiais įkūrė „Lietuvos Baltijos Lloydą“ ir pradėjo eksportuoti lietuvišką kiaulieną, grūdus bei sviestą į Vakarų Europą. Per kelerius metus „Lloyd“ laivynas išaugo iki 8 laivų. Iki 1940-ųjų Lietuvos miestų vardais pavadinti laivai raižė Baltijos vandenį. Juose plevėsavo trispalvė, o už šturvalo stovėjo iš žemdirbių kilę lietuviai kapitonai.

LITERATŪROS ŠALTINIAI

1. ADOMAVIČIUS, R. *Jūrinis savarankiškumas. Lietuvos prekybos laivyno kūrimosi istorija (1921–1940 m.)*. 2012.
2. Elektroninis žinynas. Sudarė ADOMAVIČIUS, R. *Prie Lietuvos laivyno ištakų. Žmonės ir laivai*. 2015. https://muziejus.lt/sites/jrmz/files/kita/laivyno_istakos.pdf
3. Sudarytojai – ROMALDAS IR ROMUALDAS ADOMAVIČIAI „Prezidentas Smetona“. *Apie Lietuvos karo laivą ir jo įgulą*. 2019.